T.C. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

#YEREL KALKINMA HAMLESİ

DAKA
DOĞU ANADOLU KALKINMA AJANSI

HAKKÂRİ'DE GENÇLERİN SPORA YÖNELİMLERİNİN ARAŞTIRILMASI RAPORU

2025

Araştırma ve Analiz Çalışması

HAKKÂRİ'DE GENÇLERİN SPORA YÖNELİMLERİNİN ARAŞTIRILMASI RAPORU

2025 / HAKKÂRİ

İçindekiler

Giriş **3**

1. Hakkâri Genç Nüfusu **5**

2. Bulgular **6**

2.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri 6

2.2. Öğrencilerin Sporla İlişkisi 8

2.3. Öğrencilerin Spor Yapamama Nedenleri 11

2.4. Öğrencilerin Spora Yönelmesindeki Motivasyon Kaynakları 17

3.Hakkâri İlindeki Spor Tesislerinin Mevcut Durumu **20**

4.Ajans Destekleri **22**

Sonuç ve Öneriler **24**

Şekiller Listesi

Şekil 1. İllere Göre Genç Nüfus Oranı 5
Şekil 2. Yıllara Göre Hakkâri, TRB2 ve Türkiye Genç Nüfus Oranı 6

Tablolar Listesi

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı 6
Tablo 2. Katılımcıların Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı 7
Tablo 3. Katılımcıların Gelir Düzeyine Göre Dağılımı 7
Tablo 4. Katılımcıların Doğum Yerlerine Göre Dağılımı 8
Tablo 5. Düzenli Spor Yapıyor Musunuz? 8
Tablo 6. Düzenli Yapılan Sporlar 9
Tablo 7. Hangi Aralıklarla Spor Yaparsınız? 11
Tablo 8. Spora Engel Oluşturan Nedenler 12
Tablo 9. Spora Engel Oluşturan Nedenler 14
Tablo 10. Spora Başlamada Belirleyici Olan Dinamikler 20
Tablo 11. Hakkâri Spor Tesisleri Mevcut Durumu 21
Tablo 12. Ajans Destekleri ile Son Yıllarda Hayata Geçirilen Projeler 23

Giriş

Gençlerin spor alışkanlıkları, günümüzde toplum sağlığının geliştirilmesi, gençlik politikalarının yönlendirilmesi ve fiziksel aktiviteye yönelik ulusal stratejilerin oluşturulması açısından önemli bir araştırma alanı olarak öne çıkmaktadır. Hızla değişen yaşam koşulları, şehirleşmenin artması, dijital bağımlılıkların yaygınlaşması, eğitim yükünün yoğunlaşması ve sosyoekonomik farklılıklar, gençlerin spor yapma eğilimlerini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle gençlerin spor davranışlarının güncel ve sahaya dayalı verilerle ortaya konulması, hem mevcut durumun gerçekçi bir şekilde anlaşılmasına hem de geleceğe yönelik planlamaların daha sağlıklı yapılabilmesine katkı sunmaktadır.

Bu rapor, gençlerin spor alışkanlıklarını çok boyutlu olarak incelemek üzere yürütülen kapsamlı bir saha araştırmasına dayanmaktadır. Çalışmanın temelini oluşturan veri toplama süreci, Hakkâri Fen Lisesi, Hakkâri Spor Lisesi, Hakkâri Ticaret Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Yüksekova İsmet Kalkan Anadolu Lisesi, Yüksekova Şemsettin Onay Anadolu Lisesinde olmak üzere toplamda 391 genç ile yüz yüze anket uygulaması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze anket tekniği, verilerin güvenilirliğini artıran, katılımcıların sorulara daha dikkatli ve doğru yanıt vermesine imkân tanıyan, araştırmacı ile katılımcı arasında doğrudan iletişim kurulmasını sağlayan güçlü bir yöntemdir. Bu yönüyle çalışmada elde edilen bulgular, yalnızca nicel bir veri seti sunmakla kalmamakta, aynı zamanda sahadaki gerçek davranış örüntülerine doğrudan temas etmektedir.

Araştırma kapsamında gençlerin spor yapma sıklıkları, düzenli spor alışkanlığı edinme düzeyleri, spor tercihleri, motivasyon kaynakları, spor yapmayı engelleyen faktörler ve sporun gençlerin yaşamındaki yeri ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler, gençlerin spor yapmasını olumsuz etkileyen çeşitli engelleri de görünür kılmaktadır. Zaman yetersizliği, akademik yoğunluk, ekonomik sınırlılıklar, uygun spor alanlarına erişim güçlüğü, motivasyon problemleri ve yaşam tarzı alışkanlıkları bu engeller arasında öne çıkmaktadır. Bu bulgular, gençlerin spor alışkanlıklarını etkileyen faktörlerin bireysel tercihlerden çok daha geniş bir çerçevede değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Eğitsel, ekonomik, çevresel ve kültürel faktörlerin birlikte ele alınması, gençlerin fiziksel aktivite düzeylerinin artırılmasına yönelik politika ve uygulamaların başarısı açısından kritik öneme sahiptir.

Bu raporun amacı, gençlerin spor davranışlarını yalnızca ölçmek değil; aynı zamanda elde edilen veriler ışığında mevcut durumu kapsamlı bir perspektifle analiz etmek ve geleceğe

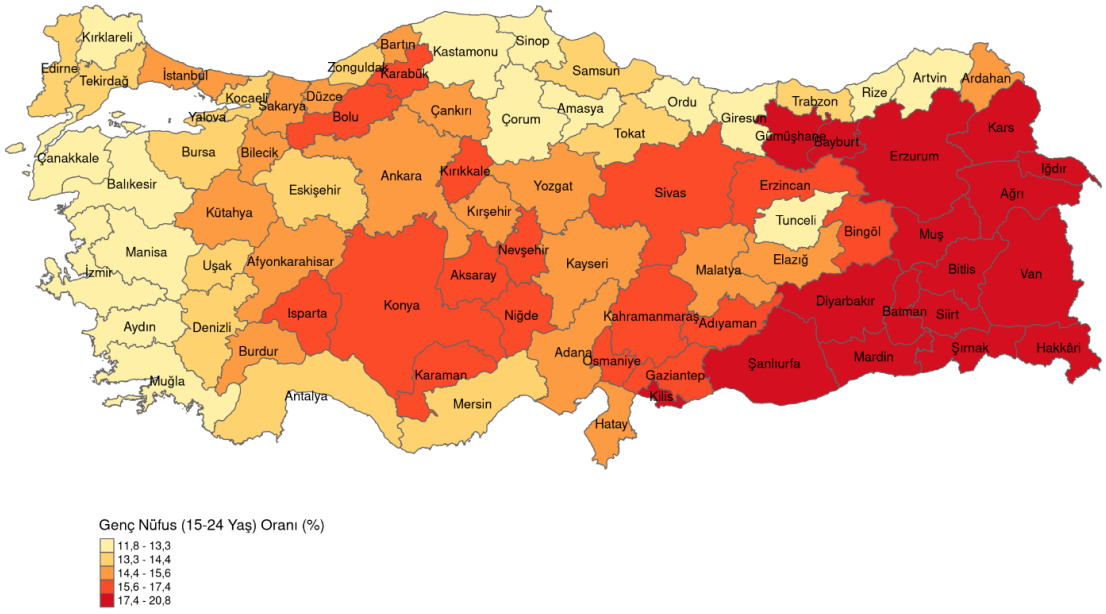
yönelik öneriler geliştirmektir. Araştırmanın geniş örneklem büyüklüğü, bulguların temsil gücünü artırmakta; yüz yüze veri toplama yöntemi ise sonuçların güvenilirlik seviyesini yükseltmektedir. Bu rapor, hem akademik çalışmalar hem de spor politikaları, gençlik hizmetleri, yerel yönetimler ve eğitim kurumları için yol gösterici bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma, gençlerin spor alışkanlıklarının hangi dinamikler etrafında şekillendiğini ortaya çıkarmakta; gençlerin fiziksel aktiviteye yönelik ihtiyaç ve beklentilerini somut verilerle desteklemekte ve geleceğe yönelik stratejik planlamalar için kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır.

1. Hakkâri Genç Nüfusu

Hakkâri ili genç nüfus yapısı ile Türkiye'nin önde gelen şehirlerinden biridir. Aşağıda yer alan Şekil 1'de genç nüfus oranın şehirlere göre dağılımı görülmektedir. Türkiye'deki genç nüfus oranının illere göre dağılımına bakıldığında Doğu Anadolu Bölgesi'nin ön plana çıktığı görülür. Hakkâri genç nüfus oranının yüksek olduğu Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer almakta olup 2024 yılında %20,8 genç nüfus oranı Türkiye'de ilk sırada yer almıştır.

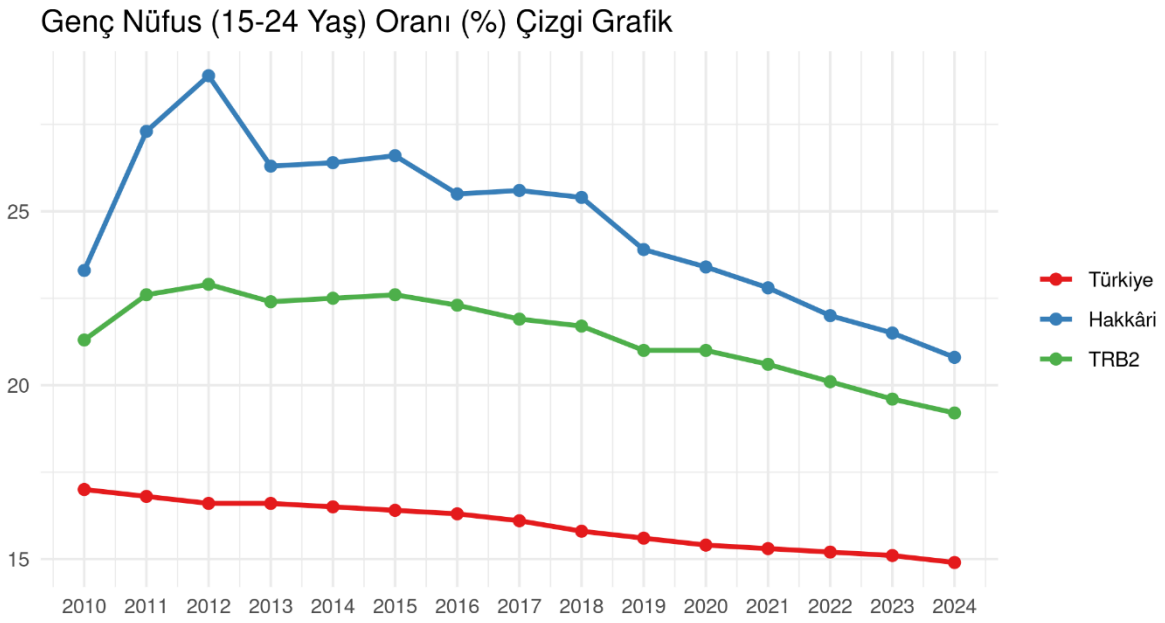
Şekil 1. İllere Göre Genç Nüfus Oranı

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2024

TÜİK verilerine göre 2024 yılında Hakkâri ili sahip olduğu yaklaşık %21'lik genç nüfus oranı ile Türkiye ortalamasının (%15,0) üzerinde ve Hakkâri ilinin de içinde yer aldığı TRB2 Bölgesi'nde ilk sırada yer almıştır. Ayrıca il nüfusunun %34'ü 15-29 yaş aralığındadır. Aşağıda yer alan Şekil 2'de Hakkâri, TRB2 Bölgesi ve Türkiye'nin yıllara göre genç nüfus oranları yer almakta olup şekle bakıldığında TRB2 ve Türkiye'de genç nüfus oranının azalış gösterdiği 2010-12 ve 2013-15 yıllarında Hakkâri genç nüfus oranı artış seyri göstermiştir. Bu genç nüfus oranı hem çeşitli spor dallarına olan ilgiyi artırmakta hem de bu sporlara yönelik faaliyetlerde bir potansiyel teşkil etmektedir.

Şekil 2. Yıllara Göre Hakkâri, TRB2 ve Türkiye Genç Nüfus Oranı

Kaynak: TÜİK

2. Bulgular

2.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Araştırma Hakkâri ilindeki lise öğrencilerinin spor alışkanlıklarını merkeze almaktadır. Tablo 1 katılımcıların cinsiyet dağılımını göstermektedir. Verilere göre lise öğrencilerinden oluşan örneklemin yaklaşık yüzde 59,8'ini erkek öğrenciler, yüzde 40,2'sini ise kız öğrenciler oluşturmaktadır. Bu durum, çalışmada erkek öğrencilerin daha yüksek oranda temsil edildiğini ve sporla ilgili davranışlar, ilgi ve motivasyonlar incelenirken cinsiyete bağlı farklılıkların ortaya çıkabileceğini düşündürmektedir. Genel olarak okul ortamlarında erkek öğrencilerin sportif aktivitelere katılımının daha yüksek olması, örneklemdeki bu dağılımla uyumludur. Dolayısıyla ilerleyen analizlerde erkek öğrencilerin sporla ilgili göstergelerde daha baskın bir rol oynaması beklenebilir.

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

	Sayı	%
Kadın	157	40,2
Erkek	234	59,8
Toplam	391	100,0

Tablo 2, araştırmaya katılan bireylerin eğitim düzeyini içermektedir ve örneklemin neredeyse tamamının hâlen lise öğrencisi olduğunu göstermektedir. Yüzde 99,0 oranındaki bu baskın grup, araştırmanın hedef kitlesi olan lise çağındaki gençlerin sporla ilişkisinin oldukça net bir şekilde incelenmesine olanak sağlamaktadır. Lise mezunu ya da "diğer" kategorilerindeki katılımcı sayısı son derece düşük olduğundan, eğitim düzeyinin değişken olarak çalışmadaki etkisi minimaldir.

Tablo 2. Katılımcıların Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

	Sayı	%
Lise öğrencisi	387	99,0
Lise Mezunu	2	0,5
Diğer	2	0,5
Toplam	391	100,0

Tablo 3 katılımcıların gelir düzeyi dağılımını göstermektedir. Verilere göre öğrencilerin aile gelirlerinin oldukça geniş bir aralıkta dağıldığı görülmektedir; ancak en büyük grup yüzde 42,5 ile "25.000 TL ve altı" gelir düzeyinde yer almaktadır. Bu durum, çalışmadaki lise öğrencilerinin önemli bir kısmının ekonomik olarak daha sınırlı imkânlarla büyüdüğünü işaret etmektedir. Orta gelir grupları olan 25.001 – 35.000 TL ile 35.001 – 45.000 TL aralıkları toplamda yaklaşık yüzde 32,7'lik bir paya sahiptir. Daha yüksek gelir grupları olan 45.001–55.000 TL ve 55.001 TL üzeri ise benzer oranlarda olup her biri yaklaşık yüzde 12–13 düzeyindedir. Bu dağılım, araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bölümünün düşük ve orta gelir seviyelerinde kümelendiğini ve gelir düzeyinin sporla ilgili imkânlara erişim, spor yapma sıklığı veya motivasyon üzerinde belirli etkiler yaratabileceğini düşündürmektedir. Özellikle spor ekipmanı, kurs, kulüp veya tesis erişimi gibi faaliyetlerin gelirle ilişkili olabileceği göz önünde bulundurulduğunda, bu bulgunun araştırmanın genel yorumlarını etkileme potansiyeli yüksektir.

Tablo 3. Katılımcıların Gelir Düzeyine Göre Dağılımı

	Sayı	%
25.000 TL ve altı	166	42,5
25.001-35.000 TL	79	20,2
35.001-45.000 TL	49	12,5
45.001- 55.000 TL	49	12,5
55.001 ve üzeri TL	48	12,3
Toplam	391	100,0

Tablo 4 ise katılımcıların doğum yerleri açısından dağılımını göstermektedir. Katılımcıların yüzde 93,1 gibi çok büyük bir çoğunluğunun Hakkâri doğumlu olduğu, yalnızca yüzde 6,9'unun farklı illerde doğduğu görülmektedir. Bu sonuç, araştırmanın oldukça homojen bir coğrafi örneklem üzerinde yürütüldüğünü ve bulguların yerel sosyokültürel koşullar çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Hakkâri'nin sosyoekonomik yapısı, sportif imkânların erişilebilirliği ve okul dışı aktivitelerin niteliği gibi unsurlar, öğrencilerin sporla ilişkisinin şekillenmesinde önemli rol oynayabileceğinden, doğum yeri dağılımının bu denli tek merkezde yoğunlaşması araştırmanın bağlamını belirgin hale getirmektedir. Dolayısıyla elde edilen spor alışkanlıkları, motivasyon ve engellerle ilgili bulguların büyük ölçüde Hakkâri'nin sosyokültürel yapısını yansıttığı söylenebilir.

Tablo 4. Katılımcıların Doğum Yerlerine Göre Dağılımı

	Sayı	%
Hakkâri	364	93,1
Diğer	27	6,9
Toplam	391	100,0

2.2. Öğrencilerin Sporla İlişkisi

Tablo 5, öğrencilerin sporla ilişkisini ortaya koyan temel bulgulardan biridir ve düzenli spor yapma durumunu göstermektedir. Verilere bakıldığında öğrencilerin yüzde 62,9'unun düzenli olarak spor yapmadığı, yalnızca yüzde 37,1'lik bir kesimin düzenli spor yaptığını belirtmesi dikkat çekmektedir. Bu sonuç, lise öğrencilerinin büyük çoğunluğunun spor faaliyetlerini düzenli bir alışkanlık hâline getirmediğini göstermektedir. Daha önceki tablolarda ortaya çıkan düşük ve orta gelir gruplarının ağırlığı, bölgesel imkân kısıtlılığı ve spor alanlarının sınırlılığı gibi sosyoekonomik faktörler bu tabloyu destekler niteliktedir. Aynı zamanda cinsiyet dağılımını göz önünde bulundurmak da önemlidir; örneklemde erkek öğrencilerin sayısının fazla olması spor yapma oranının daha yüksek olabileceğini düşündürse de sonuçlar, toplam öğrenci grubunun önemli bir çoğunluğunun sporla yeterince ilişki kuramadığını ortaya koymaktadır.

Tablo 5. Düzenli Spor Yapıyor Musunuz?

	Sayı	%
Hayır	246	62,9
Evet	145	37,1
Toplam	391	100,0

Tablo 6, düzenli spor yaptığını belirten öğrencilerin hangi spor dallarıyla ilgilendiklerini göstermesi açısından oldukça açıklayıcıdır. Veriler incelendiğinde, düzenli spor yapan öğrencilerin yarısından fazlasının futbol ile ilgilendiği görülmektedir. Yüzde 50,8 gibi yüksek bir oranla futbolun açık ara önde olması, hem bölgesel hem de kültürel olarak futbolun lise düzeyindeki gençler arasında en ulaşılabilir ve en popüler spor olduğunu düşündürmektedir. Futbolun ardından gelen voleybol ise yüzde 10,5 ile ikinci sırada yer almakta ve özellikle okul ortamlarında yaygın bir takım sporu olması nedeniyle önemli bir paya sahiptir. Atletizm, basketbol, hentbol ve yüzme gibi sporların ise yüzde 4–6 aralığında dağılan daha sınırlı bir temsil oranına sahip olduğu görülmektedir.

Dikkat çeken bir diğer nokta, fitness, egzersiz, badminton, boks ve güreş gibi bireysel sporlara olan ilginin daha düşük seviyede olmasıdır. Bu sporların çoğunun yüzde 1 ile 3 arasında değişen oranlara sahip olması, öğrencilerin bireysel sporlar yerine takım sporlarını tercih ettiğini göstermektedir. Ayrıca dart, judo, masa tenisi, okçuluk ve yoga gibi daha az yaygın spor dallarına yalnızca bir veya iki öğrencinin yöneldiği anlaşılmaktadır. Bu durum, okulda veya çevrede bu sporların yeterince erişilebilir olmadığına, spor tesislerinin sınırlılığına ya da öğrencilerin bu alanlarda gelişim fırsatlarının kısıtlı olduğuna işaret edebilir.

Toplam 124 öğrencinin düzenli spor yaptığını bildirmesi, bir önceki tabloda yer alan genel düşük spor yapma oranıyla uyumludur. Bu tablo, öğrencilerin spor tercihlerini anlamak açısından önemli bir temel sunarken, aynı zamanda spor çeşitliliğinin artırılması, farklı spor branşlarına erişim sağlanması ve bireysel sporlara yönelik farkındalık oluşturulması gibi potansiyel müdahale alanlarını da ortaya çıkarmaktadır. Özellikle futbolun baskınlığı, sporla ilgili davranışların tek bir branş etrafında yoğunlaştığını ve bu durumun öğrencilerin fiziksel gelişim ve ilgi çeşitliliği açısından sınırlayıcı olabileceğini düşündürmektedir.

Tablo 6. Düzenli Yapılan Sporlar

	Sayı	%
Futbol	63	50,8
Voleybol	13	10,5
Atletizm	7	5,6
Basketbol	6	4,8
Hentbol	6	4,8
Yüzme	6	4,8

	Sayı	%
Egzersiz	4	3,2
Fitnes	4	3,2
Badminton	2	1,6
Boks	2	1,6
Güreş	2	1,6
Tenis	2	1,6
Bilek güreşi	1	0,8
Dart	1	0,8
Judo	1	0,8
Korfbol	1	0,8
Masa tenisi	1	0,8
Okçuluk	1	0,8
Yoga	1	0,8
Toplam	124	100,0

Tablo 7, öğrencilerin spor yapma sıklığını göstermesi bakımından oldukça önemli veriler sunmaktadır. Verilere göre öğrencilerin yüzde 59,8'i haftada yalnızca bir kez spor yaptığını ifade etmektedir. Bu oran, düzenli spor yapmadığını belirten geniş öğrenci kitlesiyle birlikte değerlendirildiğinde, spor yapan öğrencilerin bile büyük bir kısmının spor aktivitelerini sınırlı bir düzeyde sürdürdüğünü ortaya koymaktadır. Haftada iki veya üç kez spor yapan öğrencilerin oranı toplamda yaklaşık yüzde 25 civarındadır ve bu grup sporla daha istikrarlı bir ilişki kuran öğrencileri temsil etmektedir. Haftada dört kez spor yapanların oranı yüzde 8,4 iken, her gün spor yapan öğrencilerin yüzde 6,4 gibi daha küçük bir grubu oluşturduğu görülmektedir.

Bu dağılım, öğrencilerin spor yapma alışkanlıklarının çoğunlukla düşük yoğunluklu olduğunu göstermektedir. Çoğu öğrenci sporu rutin bir aktivite hâline getirmek yerine daha seyrek ve düzensiz aralıklarla gerçekleştirmektedir. Bunun çeşitli sebepleri olabilir: okul programlarının yoğunluğu, ailelerin ekonomik durumu, spor alanlarına erişim zorluğu ve motivasyon eksikliği gibi faktörler önceki tablolarda görülen sosyodemografik özelliklerle birlikte değerlendirildiğinde daha anlamlı bir hâl almaktadır. Ayrıca lise çağında sosyal ve akademik baskıların artması, düzenli bir spor rutininin sürdürülememesine neden olabilmektedir.

Tablo genel olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin sporla ilişkilerinin var olmakla birlikte yeterince güçlü olmadığı, sporun günlük yaşamın doğal bir parçası hâline gelemediği

anlaşılmaktadır. Bu bulgu, sonraki tablolarda yer alan spor yapmama nedenleri ve öğrencileri spora yönelten motivasyon faktörlerini değerlendirmek açısından önemli bir arka plan sunmaktadır.

Tablo 7. Hangi Aralıklarla Spor Yaparsınız?

	Sayı	%
Haftada bir	234	59,8
Haftada iki	55	14,1
Haftada üç	44	11,3
Haftada dört	33	8,4
Her gün	25	6,4
Toplam	391	100,0

2.3. Öğrencilerin Spor Yapamama Nedenleri

Aşağıdaki tablo, öğrencilerin spor yapmalarını engelleyen faktörleri çok boyutlu bir şekilde ortaya koymak açısından çalışmanın en kritik verilerinden birini oluşturmaktadır. Tablo, her bir engel için öğrencilerin katılım düzeylerini "hiç katılmıyorum"dan "çok katılıyorum"a kadar dağıtarak farklı engellerin ne ölçüde etkili olduğunu göstermektedir. Genel tablo değerlendirildiğinde, spor yapamamanın tek bir nedene bağlı olmadığı; zaman, ders yoğunluğu, maddi imkânlar, tesis eksikliği, bilgi yetersizliği ve iklim koşullarının birlikte etkili olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin en fazla katılım gösterdiği engellerden biri "yeterince zaman bulamamak"tır. Yüzde 27,6 ile "katılıyorum" ve yüzde 13,8 ile "çok katılıyorum" yanıtları (toplamda %41,4) bu duruma işaret etmekte; toplamda öğrencilerin önemli bir bölümü zaman yetersizliğini spor için ciddi bir engel olarak görmektedir. Bu bulgu, lise öğrencilerinin akademik ve sosyal yükümlülüklerinin yoğun olduğunu ve sporun günlük yaşamlarında arka planda kaldığını düşündürmektedir. Benzer şekilde "derslerin yoğunluğu" da yüksek oranda kabul gören bir diğer engeldir. Öğrencilerin yaklaşık yüzde 45,'i (katılıyorum + çok katılıyorum) bu ifadeye katıldığını belirtmiş, bu da sportif faaliyetlerin çoğu öğrenci için ders önceliği nedeniyle ikinci planda kaldığını göstermiştir.

Maddi yetersizlikler de öğrencilerin spor yapmalarını etkileyen faktörler arasında önemli bir yere sahiptir. Yaklaşık her üç öğrenciden biri (kararsızlarla birlikte) bu engeli kabul etmektedir.

Bu durum, önceki tablolarda görülen düşük gelir seviyelerinin spor alışkanlıkları üzerindeki etkisini doğrular niteliktedir. Spor ekipmanlarının maliyeti, kulüp ücretleri veya ulaşım masrafları gibi ekonomik engeller, öğrencilerin spor faaliyetlerine katılımını sınırlamaktadır. "Spor tesislerinin yetersizliği" de öğrenciler tarafından yüksek oranda kabul gören bir diğer engeldir. Yüzde 39,6'sının katıldığı bu ifade, özellikle spor imkânlarının sınırlı olduğu bölgelerde yaşayan öğrencilerin karşılaştığı yapısal sorunları yansıtmaktadır. Bu bulgu, spor alanlarına erişimin öğrencilerin sporla ilişkisinde ne kadar belirleyici olduğunu göstermektedir.

"Spor faaliyetleri hakkında yeterince bilgilendirilmemek" ise öğrencilerin bilgi düzeyinde bir eksiklik olduğunu işaret etmektedir. Yüzde 34,5 oranında katılım gösteren bu ifade, öğrencilerin okul ya da çevreleri tarafından yeterince yönlendirilmediklerini düşündürmektedir. Sporun yararları, kayıt süreçleri veya okul dışı spor olanakları hakkında bilgi eksikliği, öğrencilerin sporla düzenli ilişki kurmasını zorlaştırmaktadır.

Son olarak "iklim koşulları" da belli bir düzeyde engel oluşturmaktadır; yüzde 28 civarında öğrenci bu duruma katıldığını belirtmiştir. Özellikle kış mevsimi sert geçen bölgelerde açık alan sporlarının sınırlanması, öğrencilerin spor yapma düzenini olumsuz etkileyebilmektedir.

Genel olarak tablo, öğrencilerin spor yapma konusunda çok yönlü engellerle karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Zaman ve ders yoğunluğu en belirgin engeller olarak öne çıkarken, maddi imkânsızlıklar ve spor tesislerinin yetersizliği gibi yapısal faktörler de spor alışkanlıklarının gelişmesini zorlaştırmaktadır.

Tablo 8. Spora Engel Oluşturan Nedenler

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Çok Katılıyorum	Toplam
Yeterince zaman bulamadığım için spor yapamıyorum.	N	63	79	87	108	54	391
	%	16,1	20,2	22,3	27,6	13,8	100,0
Derslerim çok yoğun olduğu için spor yapamıyorum.	N	53	90	72	95	81	391
	%	13,6	23,0	18,4	24,3	20,7	100,0
Maddi yetersizliklerden dolayı spor yapamıyorum.	N	143	128	55	38	27	391
	%	36,6	32,7	14,1	9,7	6,9	100,0

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Çok Katılıyorum	Toplam
Sportif tesislerin yetersizliğinden dolayı spor yapamıyorum	N	71	90	75	78	77	391
	%	18,2	23,0	19,2	19,9	19,7	100,0
Sportif faaliyetleri hakkında yeterince bilgilendirilmediğimden dolayı spor yapamıyorum.	N	68	120	68	85	50	391
	%	17,4	30,7	17,4	21,7	12,8	100,0
İklim şartlarının müsait olmamasından dolayı spor yapamıyorum	N	91	126	71	72	31	391
	%	23,3	32,2	18,2	18,4	7,9	100,0

Tablo 9, öğrencilerin spor yapmalarını engelleyen daha kişisel ve psikososyal nedenleri içermesi açısından önceki tabloyu tamamlayıcı niteliktedir. Tabloya genel olarak bakıldığında, öğrencilerin spor yapmama nedenlerinin sadece fiziksel koşullar ve zaman yetersizliğinden ibaret olmadığı; aynı zamanda psikolojik, ailesel ve tercihsel faktörlerin de önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Bu durum, spor davranışının çok boyutlu bir yapı olduğunu göstermektedir.

Öncelikle "spor yapmayı sevmeme" ifadesine verilen yanıtlar incelendiğinde, öğrencilerin büyük bir bölümünün bu ifadeye katılmadığı görülmektedir. Yüzde 52,2 "hiç katılmıyorum" ve yüzde 20,5 "katılmıyorum" yanıtları, öğrencilerin genel olarak % 85,5'i spor karşıtı olmadıklarını, yani spora yönelik temel bir isteksizliklerinin bulunmadığını göstermektedir. Bu sonuç, spor yapmama nedenlerinin çoğunlukla dışsal faktörlerden kaynaklandığını destekler niteliktedir.

"Fiziksel yapının yetersiz olması" ile ilgili ifadeye bakıldığında, öğrencilerin önemli bir kısmının (%72,1) bu görüşe katılmadığı ve yalnızca küçük bir bölümünün bu durumu engel olarak algıladığı görülmektedir. Bu, öğrencilerin beden algılarının spor yapmaya engel olacak kadar olumsuz olmadığını, yani fiziksel yetersizlik hissinin yaygın bir sorun olarak algılanmadığını göstermektedir.

“Ailenin spora teşvik etmemesi” ifadesi ise öğrencilerin bir kısmında %34,3’ü etkili bir engel olarak öne çıkmaktadır. Bu veri, aile desteğinin spor alışkanlıkları üzerinde belirleyici bir role sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ailelerin sporun önemi konusunda bilinçli olmaması ya da sporun eğitim başarısına engel olacağı yönündeki kaygıları, öğrencilerin spora katılımını dolaylı olarak sınırlıyor olabilir. Sosyal çevre ve arkadaş gruplarının etkisi ise %14 bandında bir oran oluşturmaktadır.

“İlgimi çeken başka etkinliklerin olması” ifadesi öğrenciler arasında daha dengeli dağılan bir nedendir. Yüzde 13,6 “katılıyorum” ve yüzde 9,7 “çok katılıyorum” yanıtları, bazı öğrencilerin zamanlarını spor yerine alternatif aktivitelere ayırdığını düşündürmektedir. Bu durum özellikle ergenlik döneminde dijital içerik tüketimi (sosyal medya, oyun vb.) gibi alternatiflerin sporun önüne geçebildiğini göstermektedir.

Genel olarak tablo, öğrencilerin spor yapma davranışını sınırlayan birçok faktör olduğunu ancak bu faktörlerin ağırlıklı olarak dışsal ve çevresel olduğunu göstermektedir. Öğrenciler spordan keyif almamakta değil; çoğu zaman uygun ortam, aile desteği, yeterli bilgi veya zaman bulamamaktadır. Bu bulgular, çalışmanın sonuç ve öneri bölümünde ele alınacak çözüm stratejileri için oldukça zengin bir temel sunmaktadır.

Tablo 9. Spora Engel Oluşturan Nedenler

		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Çok Katılıyorum	Toplam
Spor yapmayı sevmediğimden dolayı spor yapamıyorum.	N	204	90	35	29	33	391
	%	52,2	23,0	9,0	7,4	8,4	100,0
Fiziksel yapımın uygun olmamasından dolayı spor yapamıyorum.	N	179	103	53	34	22	391
	%	45,8	26,3	13,6	8,7	5,6	100,0
Ailemin yeterince teşvik etmemesinden dolayı spor yapamıyorum .	N	156	101	58	48	28	391
	%	39,9	25,8	14,8	12,3	7,2	100,0

		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Çok Katılıyorum	Toplam
İlgimi çeken başka etkinlikleri tercih ettiğimden dolayı spor yapamıyorum.	N	126	113	61	53	38	391
	%	32,2	28,9	15,6	13,6	9,7	100,0
Sosyal çevre baskısından dolayı spor yapamıyorum.	N	179	101	54	33	24	391
	%	45,8	25,8	13,8	8,4	6,1	100,0
Arkadaşlarım arasında spor yapanların olmamasından dolayı spor yapamıyorum.	N	170	111	53	32	25	391
	%	43,5	28,4	13,6	8,2	6,4	100,0
İlgimi çeken alanlarda spor faaliyetleri bulunmadığından dolayı spor yapamıyorum.	N	115	95	65	68	48	391
	%	29,4	24,3	16,6	17,4	12,3	100,0

Tablo 8 ve Tablo 9 birlikte ve bütüncül olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin spor yapma davranışlarını belirleyen birkaç temel hususun açık şekilde öne çıktığı görülmektedir.

- Spor yapmama nedenlerinin büyük bölümü "dışsal" faktörlere dayanmaktadır. Her iki tabloda da hem nicel hem de nitel açıdan en güçlü engellerin öğrencilerin kontrolü dışında gelişen dışsal etkenler olduğu görülmektedir. En belirgin dışsal engeller şunlardır:

  - Zaman bulamama ve ders yoğunluğu**:** En yüksek katılım bu iki nedendedir. Öğrencilerin günlerinin büyük kısmı ders ve okul yüküyle dolu olduğundan spor arka planda kalmaktadır.
  - Maddi imkânsızlıklar**:** Düşük gelir düzeyleri ile paralel olarak spor ekipmanı, kurs ücretleri veya ulaşım gibi maliyetler spor yapmayı zorlaştırmaktadır.
  - Spor tesislerinin yetersizliği: Öğrencilerin büyük bir kısmı yaşadıkları bölgede yeterli tesis bulunmadığını düşündüğünden spor yapma fırsatı bulamamaktadır.
  - İklim koşulları ve uygun alan eksikliği**:** Bölgesel iklim şartları ve spor alanlarının fiziki yetersizliği spor yapmayı daha da kısıtlamaktadır.

Bu nedenle spor davranışı daha çok çevresel-sistemsel sorunlara bağlı olarak şekillenmektedir.

- Öğrencilerin spor yapmaya karşı tutumları olumlu; sorun "istememe" değil "yapamama"dır**.** Başka bir ifadeyle "Sporu sevmeme" ifadesine verilen yüksek düzeyde "katılmıyorum" yanıtları, öğrencilerin spora karşı negatif bir tutuma sahip olmadığını göstermektedir. Öğrenciler sporu seviyor fakat koşullar bunu mümkün kılmıyor.

- Aile desteğinin eksikliği önemli bir psikososyal engel oluşturmaktadır. Ailelerin, çocuklarını spora teşvik etmemesi, sporun okul başarısına engel olacağı kaygısı, sporun önemine dair bilinç eksikliği gibi nedenlerden dolayı öğrencilerin spor alışkanlıklarını olumsuz etkilediği görülmektedir. Bu nedenle spor politikaları yalnızca öğrenciyi değil, aileyi de kapsamalıdır**.**

- Öğrencilerin zaman yönetimi ve önceliklendirme sorunları vardır. Bulgulardaki hem ders yoğunluğu hem de "ilgimi çeken başka etkinlikler var" ifadesi belirgin şekilde dikkat çekmektedir. Bu durum, ergenlik döneminin doğası gereği sosyal medya, dijital oyunlar, pasif boş zaman aktiviteleri gibi etkinliklerin sporun önüne geçtiğine işaret etmektedir**.** Bir başka ifadeyle spor, öğrencilerin günlük hayatında rekabet hâlinde olduğu alternatif aktivitelerle kaybetmektedir.

- Öğrencilerin bilgi eksikliği spor katılımını azaltmaktadır**.** "Spor faaliyetleri hakkında yeterince bilgilendirilmiyorum" ifadesine verilen yüksek katılım, öğrencilerin spor kulüplerinden, okuldaki branş imkânlarından**,** ücretsiz ya da belediye destekli spor etkinliklerinden haberdar olmadığını göstermektedir.
- Spor yapmayı engelleyen faktörler birbirini besleyerek etkiyi artırmaktadır. Bulgular şu örüntü net şekilde ortaya çıkar:

  Tesis eksikliği → Spor için uygun alan olmaması → Sporun zorlaşması
  Maddi yetersizlik → Alternatif sporların yapılamaması
  Aile desteğinin zayıf olması → Motivasyonun düşmesi
  Ders yoğunluğu → Zaman eksikliği
  Bilgi eksikliği → Fırsatların değerlendirilememesi

Bu zincir, öğrencinin spor yapma ihtimalini kademeli olarak azaltmaktadır.

2.4. Öğrencilerin Spora Yönelmesindeki Motivasyon Kaynakları

Aşağıdaki tablo, öğrencilerin spora başlama sürecini etkileyen motivasyon kaynaklarını ayrıntılı şekilde ortaya koymaktadır. Önceki iki tabloda spor yapmayı engelleyen dışsal faktörler ağırlık kazanırken, bu tabloda spor yapmayı teşvik eden unsurların neler olduğu görülmektedir. Tabloyu bütün olarak değerlendirdiğimizde, öğrencilerin spora başlamasında hem psikolojik hem de sosyal çevreye bağlı motivasyonların belirgin rol oynadığı anlaşılmaktadır.

İlk dikkat çeken bulgu, öğrencilerin önemli bir kısmının spora ailelerinin yönlendirmesiyle başladığını göstermesidir. Yüzde 30,9 "çok etkisi oldu" ve yüzde 37,9 "kısmen etkisi oldu" yanıtları, aile desteğinin gençlerin spor davranışı üzerinde güçlü bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bu sonuç, önceki tablolarda "aile teşvik etmiyor" ifadesine verilen kararsız ya da katılıyorum düzeyindeki yanıtlarla birlikte ele alındığında aile faktörünün hem engelleyici hem de destekleyici olabildiğini göstermektedir.

İkinci güçlü motivasyon unsuru, öğrencilerin spora kişiliklerini güçlendirmek, kendilerini daha iyi hissetmek ve bir yaşam biçimi kazanmak amacıyla yönelmeleridir. Yüzde 45,8 gibi oldukça yüksek bir oran "çok etkisi oldu", yüzde 35,5'i ise "kısmen etkili oldu" yanıtını vermiştir. Bu bulgu, sporun öğrenciler için yalnızca fiziksel bir aktivite değil, aynı zamanda psikolojik bir güçlenme aracı olduğunu göstermektedir. Bu, özellikle ergenlik dönemindeki kimlik gelişimiyle de uyumludur.

Şampiyon sporcuları örnek almak da öğrenciler üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir. Öğrencilerin yaklaşık üçte biri bu motivasyonu güçlü şekilde hissettiğini belirtmiştir. Bu sonuç, rol model etkisinin önemli olduğunu ve medyanın ya da yerel spor başarılarının gençler üzerindeki etkisini yansıtmaktadır. Ayrıca "sporda başarılı biri olma isteği" ifadesinin yüzde 40'a yakın oranda güçlü etki göstermesi, öğrencilerin başarı ve rekabet duygusuyla spora yöneldiklerini göstermektedir. Hakkâri'de bazı başarılı sporcuların listesi aşağıdaki gibidir:

-1. Dövüş Sporları (Muay Thai, Kick Boks, Kuraş)

Bu alanda dünya ve Avrupa dereceleri mevcuttur.

Gizem Nur Tatlı ("Altın Kız"): Hakkâri'nin en tanınan başarılı sporcularından biridir. 2019 yılında Antalya'da düzenlenen Dünya Çocuklar Gençler Muay Thai Şampiyonası'nda dünya

şampiyonu (32 kg) olmuştur. Ayrıca öncesinde Dünya üçüncülüğü ve defalarca Türkiye şampiyonluğu bulunmaktadır.

Rojda ve Şinasi Kanat: Gürcistan'da düzenlenen Avrupa Kuraş Şampiyonası'nda Avrupa Şampiyonu judoda ise Balkan ikincisi olarak madalya kazanmışlardır. Türkiye şampiyonalarında birçok madalya kazanan kuzeni Şinasi Kanat da uluslararası alanda ilk kez katıldığı şampiyonada 46 kiloda birincilik kürsüsüne çıktı (2025).

Erdem Kaçar: Muay Thai branşında miniklerde Avrupa ikincisi olma başarısı göstermiştir.

-2. Kış Sporları (Kayak)

Hakkâri'nin coğrafi avantajı, kayak sporunda birçok yeteneğin çıkmasını sağlamıştır.

Rojbin Ören: Hakkâri'nin ilk kadın milli kayakçılarındandır. Ulusal yarışmalarda birçok madalya kazanmış, aktif sporculuğu bıraktıktan sonra antrenör olarak yeni şampiyonlar yetiştirmeye başlamıştır.

Ecrin Şirin Canan: Kayak branşlarında Türkiye şampiyonlukları elde etmiş genç bir yetenektir.

Ayrıca Hakkâri Tekerlekli Kayak Takımı, ulusal şampiyonalarda takım halinde ve bireysel olarak çok sayıda madalya kazanmıştır.

-3. Güreş

Nurgül Abi: Fransa'da düzenlenen Okul Sporları Dünya Olimpiyatları'nda (Gymnasiade) güreş branşında dünya üçüncüsü olarak büyük bir başarıya imza atmıştır.

Roj Azad Kızıldoğan: Geleneksel yağlı güreş müsabakalarında kendi boyunda madalyalar kazanmıştır.

-4. Takım Sporları (Futbol)

Hakkârigücü Kadın Futbol Takımı: Bireysel bir sporcu olmasa da, bu takım Hakkâri'nin en büyük spor markasıdır. İmkânsızlıklara rağmen Süper Lig'e kadar yükselmişler ve Türkiye'nin en üst liginde Hakkâri'yi başarıyla temsil etmektedirler. Takım bünyesinde milli takıma seçilen kadın futbolcular barındırmaktadır.

-5. Rafting

Hakkâri'nin Zap Suyu gibi doğal parkurları sayesinde rafting takımları da Türkiye şampiyonalarında (özellikle Mix ve U23 kategorilerinde) Türkiye ikinciliği ve üçüncülüğü gibi dereceler elde etmektedir.

Özetle; Hakkâri sadece bir değil, birden fazla branşta dünya ve Avrupa derecesi yapmış sporcuya sahiptir. Özellikle Gizem Nur Tatlı ve Hakkârigücü takımı şehrin spor alanındaki sembolleri haline gelmiştir.

Sosyal motivasyonlar da öğrencilerin spora başlamasında etkili bir faktördür. Arkadaşlarının etkisiyle spora başlayan öğrencilerin oranı anlamlı düzeydedir. Arkadaş desteği ve sosyalleşme ihtiyacı, özellikle ergenlik döneminde sporun önemli bir çekim alanı oluşturduğunu göstermektedir. Aynı şekilde "sosyal çevre edinmek için spor yapma" motivasyonuna verilen yüksek "kısmen etkisi oldu" oranı dikkat çekmektedir.

Stres atma, zinde kalma ve kilo verme gibi kişisel sağlık motivasyonları da öğrencilerin spora yönelmesinde belirgin bir rol oynamaktadır. Özellikle stres azaltma amacıyla spor yapan öğrencilerin oranı oldukça yüksektir ve bu sonuç, sporun psikolojik iyilik hâliyle olan güçlü ilişkisine işaret etmektedir.

Öte yandan gelir elde etmek amacıyla spora başlama, sosyal çevre edinmek ve doktor tavsiyesiyle spora yönelme gibi nedenlerin oldukça düşük düzeyde kaldığı görülmektedir. Bu da öğrencilerin sporu daha çok kişisel ilgi, sosyal çevre ve psikolojik ihtiyaçlar doğrultusunda tercih ettiğini göstermektedir.

Genel olarak tablo değerlendirildiğinde, öğrencilerin spora başlamasını sağlayan faktörlerin büyük oranda psikolojik güçlenme, sosyal destek, aile teşviki ve örnek alınan rol modeller olduğu görülmektedir. Bu tablo, önceki engel tablolarında ortaya çıkan dışsal sınırlamalara karşın öğrencilerin spor yapma motivasyonunun aslında güçlü olduğunu göstermektedir. Yani öğrencilerin spor yapma isteği vardır ancak yapısal engeller bu isteğin davranışa dönüşmesini zorlaştırmaktadır.

Tablo 10. Spora Başlamada Belirleyici Olan Dinamikler

		Çok Etkisi Oldu	Kısmen Etkisi Oldu	Hiç Etkisi Olmadı	Toplam
Spora başlamamda ailemin etkisi oldu.	N	121	148	122	391
	%	30,9	37,9	31,2	100,0
Spora kişiliğimi güçlendirmek için başladım.	N	179	139	73	391
	%	45,8	35,5	18,7	100,0
Spora başlamamda görsel basının etkisi oldu.	N	63	109	184	356
	%	16,1	27,9	47,1	91,0
Spora başlamamda okuldaki öğretmenlerimin etkisi oldu.	N	66	110	190	366
	%	16,9	28,1	48,6	93,6
Spora başlamamda arkadaşlarımın etkisi oldu.	N	92	128	143	363
	%	23,5	32,7	36,6	92,8
Şampiyon sporcular spora başlamamda etkili oldu.	N	122	106	133	361
	%	31,2	27,1	34,0	92,3
Spora hayatta başarılı biri olmak başladım.	N	198	86	81	365
	%	50,6	22,0	20,7	93,4
Zinde kalabilmek/stres atmak için spora başladım.	N	165	117	82	364
	%	42,2	29,9	21,0	93,1
Zayıflamak için spora başladım.	N	56	71	237	364
	%	14,3	18,2	60,6	93,1
Spora bir gelir elde etmek için başladım.	N	72	72	222	366
	%	18,4	18,4	56,8	93,6
Doktor tavsiyesi ile spora başladım.	N	28	60	275	363
	%	7,2	15,3	70,3	92,8
Sosyal bir çevre edinmek için spora başladım.	N	50	108	203	361
	%	12,8	27,6	51,9	92,3

3.Hakkâri İlindeki Spor Tesislerinin Mevcut Durumu

Hakkâri'de özellikle kayak başta olmak üzere rafting, yamaç paraşütü ve diğer spor dallarında çeşitli yatırımlar yapılmış olup ilde çeşitli sportif tesisler bulunmaktadır. İlgili kurumlardan elde edilen bilgilere göre ildeki sportif tesislerin mevcut durumunu gösteren aşağıdaki tablo hazırlanmıştır. Tablo incelendiğinde genç ve çocuk yaştaki nüfusta kişi başına metrekare cinsinden spor alanı oldukça düşük olduğu görülmektedir. Hakkâri Merkez ilçede spor alanı yüksek olmakla beraber bunun büyük ölçüde Mergabütan Kayak Merkezi alanından kaynaklandığı görülmektedir. Oranların en düşük olduğu ilçeler Çukurca, Yüksekova ve Şemdinli ilçeleridir. Spor salonları genellikle il/ilçe merkezlerine yığılmış olup kırsalda

yaşayan çocukların katılımının artırılması gerekmektedir. Bu amaçla nüfusu kalabalık pilot köyler belirlenerek spor tesis kurulmasının gerekliliği konusunda ilgili aktörlerle istişareler yapılmalıdır. Ayrıca kırsalda yaşayan yetenekli çocukların tespiti amacıyla köylerdeki kamu görevlilerinden (muhtar, öğretmen vb.) destek alınarak bir veri tabanı kurulabilir. Burada tespit edilen başarılı çocuklar spor okullarına yönlendirilebilir. Tesislerde bulunan toplam 36 antrenörün 15'inin kadın olduğu görülmekte olup kadın antrenör sayısının artırılabilir. Bakım, onarım ve ekipman ihtiyacı olan tesislerde maliyet hesaplaması yapılarak kaynak arayışına gidilmelidir.

Tablo 11. Hakkâri Spor Tesisleri Mevcut Durumu

Tesis Adı	İlçe	Spor Dalı/ Dalları	Büyüklüğü (m2)	Aktif mi? (Evet/Hayır/Kısmen)	Tesis Kimlere Hitap Ediyor? (Kadın/Erkek/Karma)	Antrenör Sayısı	Kadın Antrenör Sayısı	Ekipman Yeterli mi? (Evet/Hayır/Kısmen)	Bakım ve Onarım İhtiyacı var mı? (Evet/Hayır/Kısmen)	Kadınlara Özel Alanlar var mı? (Evet/Hayır)
Yüksekova Spor Salonu	Yüksekova	Floor Curling, Masa Tenisi, Voleybol Basketbol, Hentbol, Bedminton	1050 m²	Evet	Karma	6	0	Kısmen	Kısmen	Evet
Yüksekova Kamp Eğitim Merkezi	Yüksekova	Kayak, Tekerlekli Kayak	425 m²	Evet	Karma	7	0	Kısmen	Kısmen	Evet
Yüksekova Tenis Kort Alanı	Yüksekova	Açık Tenis Kordu, Kapalı Tenis Korudu	600 m²	Evet	Karma	2	0	Kısmen	Hayır	Evet
Yüksekova Yüzme Havuzu	Yüksekova	Yüzme	1100 m²	Evet	Karma	5	2	Hayır	Kısmen	Evet
Sentetik Çim Yüzeyli Futbol Sahası	Yüksekova	Futbol	1640 m²	Evet	Karma	0	0	Hayır	Kısmen	Evet
Halı Saha	Yüksekova	Futbol	1400 m²	Evet	Karma	1	0	Hayır	Kısmen	Evet
Mini Basketbol Sahası	Yüksekova	Basketbol	100 m²	Hayır						
Yüksekova Şehir Stadı	Yüksekova	300 Kişilik Stat Yapım Aşamasında								

Tesis Adı	İlçe	Spor Dalı/ Dalları	Büyüklüğü (m2)	Aktif mi? (Evet/Hayır/Kısmen)	Tesis Kimlere Hitap Ediyor? (Kadın/Erkek/Karma)	Antrenör Sayısı	Kadın Antrenör Sayısı	Ekipman Yeterli mi? (Evet/Hayır/Kısmen)	Bakım ve Onarım İhtiyacı var mı? (Evet/Hayır/Kısmen)	Kadınlara Özel Alanlar var mı? (Evet/Hayır)
Şemdinli Kapalı Spor Salonu	Şemdinli	Basketbol, Voleybol, Futsal, Badminton, Masa Tenisi	52m x 45m	Evet	Karma	1	1	Kısmen	Evet	Evet
Şemdinli İlçe Stadı	Şemdinli	Futbol	100m x 70m	Evet	Karma	0	0	Kısmen	Evet	Hayır
Portatif Yüzme Havuzu	Şemdinli	Yüzme	17m x 8m	Hayır	Karma	0	0	Kısmen	Evet	Hayır
Derecik Gençlik Ve İlçe Stadı	Derecik	Futbol	7897 m²	Evet	Karma	1	1	Kısmen	Evet	Evet
Derecik Yarı Olimpik Yüzme Havuzu	Derecik	Yüzme	1100 m²	Evet	Karma	2	1	Kısmen	Evet	Evet
Derecik Halı Saha	Derecik	Futbol	800 m2	Evet	Karma	0	0	Hayır	Evet	Hayır
Derecik Semt Sahası	Derecik	Basketbol, Voleybol	178 m²	Hayır	Karma	1	0	Hayır	Evet	Hayır
Çukurca İlçe Stadı	Çukurca	Futbol	337 m²	Evet	Karma	0	0	Hayır	Evet	Hayır
Saran Spor Salonu	Çukurca	Basketbol, Voleybol	374 m²	Evet	Karma	2	1	Kısmen	Evet	Hayır
Merzan Şehir Stadı	Merkez	Futbol	100 x 63	Evet	Karma	2	3	Evet	Hayır	Evet
Merkez Kapalı Spor Salonu	Merkez	Voleybol, Futsal, Basketbol, Masa Tenisi, Badminton	4600 m²	Evet	Karma	4	3	Evet	Hayır	Evet
Merkez Yarı Olimpik Yüzme Havuzu	Merkez	Yüzme	3500 m²	Evet	Karma	2	1	Evet	Hayır	Evet
Mergabütan Kayak Merkezi	Merkez	Kayak, Dağcılık	99.400,00 m²	Evet	Karma		2	Evet	Kısmen	Evet

Kaynak: Hakkâri Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü

4.Ajans Destekleri

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından muhtelif yıllarda Hakkâri ilinde çeşitli spor dallarında projeler hayata geçirilmiştir. Bunlardan öne çıkan, çeşitli programlar kapsamında 4 farklı proje ile desteklenen Mergabütan Kayak Tesisi'dir. Bu projelerden ilki 2013 yılı Yatırım

ve Turizm Altyapısının Güçlendirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı kapsamında desteklenen Hakkâri Kayak Evi İnşaatı Projesi'dir. Proje ile 1.100 metrekare kapalı alana sahip bir kayak evi inşa edilmiştir. Projeyi takiben 2017 yılında Güdümlü Proje Desteği kapsamında Hakkâri Kış Sporları Kapasite Geliştirme Projesi desteklenmiş olup proje kapsamında 1.050 metre hat boyuna sahip 4 oturaklı telesiyej yapılmış ve telesiyejin ulaştığı zirveden yeni ve farklı özellikte pistler açılmasıyla toplam pist boyu proje sonrası 9 km'ye ulaşmıştır. 2019 yılında ise Güdümlü Proje Desteği kapsamında Hakkâri Kayak Turizmi ile Dünyaya Açılıyor Projesi ile 4 katlı, 50 odalı ve 120 yatak kapasiteli 5.100 metrekare kapalı alana sahip otel binası inşa edilmiştir. Son olarak 2021 yılı Çalışan ve Üreten Gençler Programı kapsamında Zirve Kafe Projesi hayata geçirilmiş olup proje ile 180 metre uzunluğunda 1 adet yürüyen bant yapılarak yerli ve yabancı turist ve sporcuların kullanımına sunulmuştur.

Kayak sporunun yanında, havacılık ve rafting alanlarında da projeler hayata geçirilmiştir. Havacılık alanında; 2023 yılı Sosyal Gelişmeyi Destekleme Programı kapsamında temel yamaç paraşütü, temel model uçak eğitimi ve model uçak rehber öğretmen eğitiminin verildiği Yüksekova Havacılık Akademisi Projesi uygulanmıştır. Rafting alanında 2024 yılı Sosyal Gelişmeyi Destekleme Programı kapsamında, rafting/kano başlangıç ve kamp alanının kurulduğu, bungalov ev inşasının yapıldığı ve gençlere yönelik rafting/kano eğitimlerinin verileceği Çukurca'da Su Sporları Projesi'ne destek verilmiştir.

Tablo 12. Ajans Destekleri ile Son Yıllarda Hayata Geçirilen Projeler

Proje Adı	Proje Bütçesi (2025 Fiyatları ile)
Hakkâri Kayak Evi İnşaatı Projesi	18.692.648
Hakkâri Kış Sporları Kapasite Geliştirme Projesi	143.125.663
Hakkâri Kayak Turizmi ile Dünyaya Açılıyor Projesi	195.873.803
Zirve Kafe Projesi	29.386.840
Yüksekova Sportif Havacılık Akademisi Projesi	6.087.161
Çukurca'da Su Sporları Projesi	7.264.123

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma, lise öğrencilerinin sporla ilişkisini çok boyutlu bir bakış açısıyla ele alarak öğrencilerin spor yapma alışkanlıklarını, spor yapmalarını engelleyen nedenleri ve spora yönelmelerinde etkili olan motivasyon unsurlarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Bulgular, spor davranışının yalnızca bireysel tercihlerle açıklanamayacak kadar karmaşık ve çok katmanlı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda araştırmanın sonuçları sosyodemografik, çevresel, psikolojik ve sosyal bağlamlarda değerlendirilmiştir.

Sosyodemografik bulgular, örneklemin büyük ölçüde lise öğrencilerinden oluştuğunu ve gelir düzeyinin düşük ve orta gelir gruplarında yoğunlaştığını göstermektedir. Bu durum, öğrencilerin sporla ilişkilerinin ekonomik koşullardan bağımsız düşünülemeyeceğini ortaya koymaktadır. Öğrencilerin doğum yerlerine ilişkin veriler ise örneklemin büyük oranda aynı bölgesel kültür içinde yer aldığını göstermekte; dolayısıyla spor davranışının bölgesel imkânlar, iklim koşulları ve yerel spor kültürü tarafından şekillendiğine işaret etmektedir.

Araştırmada öğrencilerin önemli bir kısmının düzenli spor yapmadığı ve spor yapan öğrencilerin de çoğunlukla haftada bir kez spor yaptığı belirlenmiştir. Bu bulgu, sporun öğrencilerin günlük yaşamlarında düzenli bir alışkanlığa dönüşmediğini, daha çok fırsat buldukça yapılan bir etkinlik niteliği taşıdığını göstermektedir. Düzenli spor yapan öğrencilerin ağırlıklı olarak futbol gibi yaygın ve erişilebilir bir branşa yönelmesi ise spor faaliyetlerinin çeşitlilikten uzak olduğunu, bireysel veya daha az bilinen spor dallarının yeterince geliştirilmediğini düşündürmektedir.

Spor yapmayı engelleyen faktörler incelendiğinde, öğrencilerin spora katılımını sınırlayan unsurların öncelikle zaman yetersizliği**,** ders yoğunluğu**,** maddi imkânsızlıklar**,** spor tesislerinin yetersizliği**,** iklim koşulları ve uygun alan eksikliği gibi dışsal ve yapısal engeller olduğu görülmektedir. Buna ek olarak aile desteğinin sınırlı olması, spor hakkında yeterli bilgilendirme yapılmaması ve öğrencilerin ilgisini çeken alternatif etkinliklerin bulunması gibi psikososyal faktörlerin de spor davranışını olumsuz yönde etkilediği anlaşılmaktadır. Bu noktada önemli olan, öğrencilerin spora yönelik isteksizlik göstermemeleri; aksine spor yapmamalarının büyük çoğunlukla çevresel, ekonomik ve kurumsal sınırlamalardan kaynaklanmasıdır. Dolayısıyla sorunun odağı bireysel değil yapısal düzeydedir.

Spora başlama nedenleri incelendiğinde ise öğrencilerin spora yönelimlerinin güçlü ve çok yönlü motivasyonlara dayandığı görülmektedir. Aile desteği, arkadaş etkisi, örnek alınan sporcular, kişisel gelişim arzusu, stresle başa çıkma isteği ve sağlıklı yaşam motivasyonu öğrencilerin spora katılımında belirleyici faktörler olarak öne çıkmaktadır. Bu bulgular, sporun öğrenciler için yalnızca fiziksel sağlık açısından değil aynı zamanda psikolojik iyilik hâli, sosyal aidiyet ve kimlik gelişimi açısından da anlamlı bir işleve sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla öğrenciler spora yüksek düzeyde içsel ilgi duymakta ancak bu ilgi uygun koşullar sağlanmadığında davranışa dönüşememektedir.

Tüm bulgular bir arada değerlendirildiğinde, lise öğrencilerinin spora ilişkin potansiyellerinin yüksek olmasına rağmen bu potansiyelin gerek ailevi gerek okul temelli gerekse bölgesel faktörler nedeniyle yeterince desteklenmediği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu bağlamda araştırma, öğrencilerin spor alışkanlıklarının bireysel tercihlere indirgenemeyecek kadar çok yönlü ve çevresel koşullara bağlı olduğunu güçlü biçimde ortaya koymaktadır. Sporun bir yaşam biçimi hâline gelebilmesi için hem okul ortamının hem aile yapısının hem de toplumsal ve kurumsal destek mekanizmalarının daha sistematik ve bütüncül biçimde güçlendirilmesi gerekmektedir.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda öğrencilerin spor yapma davranışlarını geliştirmeye yönelik ise şu öneriler sunulabilir.

- *Okul temelli spor politikaları güçlendirilmelidir.* Zaman yetersizliği ve ders yoğunluğu en belirgin engeller arasında yer almaktadır. Bu nedenle okullarda haftalık programlara daha fazla fiziksel aktivite dersi eklenmeli, spor saatleri zorunlu hâle getirilmeli ve öğrencilerin spora düzenli olarak katılımını teşvik eden yapısal düzenlemelere yer verilmelidir. Sporun akademik başarının karşıtı değil destekleyicisi olduğu bilinç düzeyine okul yönetimleri tarafından vurgu yapılmalıdır.
- *Spor tesislerine erişim artırılmalı ve sportif altyapı bölgesel düzeyde güçlendirilmelidir.* Spor tesislerinin yetersizliği öğrencilerin spor yapma imkânını doğrudan sınırlayan bir faktördür. Belediyeler, T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı ve okullar iş birliği yaparak spor alanlarını artırmalı, var olan tesisleri yenilemeli ve öğrencilerin ücretsiz ya da düşük maliyetli biçimde bu alanlardan yararlanabilmeleri sağlanmalıdır. Spor salonu olmayan mahallelere veya köylere, belirli günlerde taşınabilir ringler ve antrenörler götürülerek yetenek taraması yapılmalıdır.

- *Maddi destek programları geliştirilmelidir.* Düşük gelir düzeyindeki öğrenciler için spor malzemeleri, kıyafet, ekipman veya kurs ücretleri kimi zaman katılımı engellemektedir. Bu nedenle sosyal yardım programları, yerel yönetimler ve okul aile birlikleri tarafından spor malzemesi desteği sağlanmalı; öğrencilerin ekonomik nedenlerle spordan uzaklaşması engellenmelidir.
- *Ailelerin sporun önemi konusunda bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.* Aile desteğinin güçlü bir motivasyon kaynağı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, velilere yönelik bilgilendirme toplantıları ve seminerler düzenlenmeli; sporun fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden sağladığı katkılar hakkında farkındalık yaratılmalıdır. Ailelerin sporu yalnızca bir hobi değil, bir gelişim aracı olarak görmeleri teşvik edilmelidir.
- *Spor hakkında bilgilendirme ve yönlendirme mekanizmaları artırılmalıdır.* Öğrencilerin önemli bir kısmı spor faaliyetleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir. Okullarda spor kulüpleri tanıtılmalı, farklı branşlara yönelik bilgilendirme günleri düzenlenmeli ve öğrencilerin hangi sporu nasıl yapabileceklerine dair rehberlik hizmetleri güçlendirilmelidir.
- *Spor branşlarında çeşitlilik artırılmalıdır***.** Öğrencilerin büyük çoğunluğunun futbol oynaması spor kültürünün tek bir branşa sıkıştığını göstermektedir. Okullarda atletizm, yüzme, basketbol, voleybol, badminton, masa tenisi, okçuluk gibi çeşitli spor dalları desteklenmeli; öğrencilere farklı spor deneyimleri sunulmalıdır. Bu kapsamda Hakkâri'nin en büyük spor tesisi olan doğası kullanılmalı, dört mevsim spor yapılabilecek Kışın Mergabütan'da kayak ve snowboard eğitimi; yazın Zap Suyu'nda rafting ve kano, Cilo Dağları'nda dağcılık ve trekking eğitimleri verilmelidir. Öte yandan bireysel sporlara yönelim artırılmalı ve özellikle kız öğrenciler için uygun spor alanları oluşturulmalıdır.
- *Sosyal yönü güçlü spor etkinlikleri düzenlenmelidir*. Arkadaş etkisi ve sosyalleşme motivasyonu spora yönelmeyi artıran önemli faktörlerdir. Bu nedenle okul içi turnuvalar, spor festivalleri ve takım etkinlikleri düzenlenerek öğrencilerin sporla ilişkisi sosyal bağlar üzerinden güçlendirilmelidir. Ayrıca turizmle entegre sporcular yetiştirilmeli ve gençlere rehberlik ve antrenörlük sertifikaları kazandırarak istihdam sağlanmalıdır.
- *Sporun psikolojik yararlarına vurgu yapan programlar uygulanmalıdır.* Öğrencilerin spora başlama nedenleri arasında stresle başa çıkma ve kendini daha iyi hissetme isteği

yüksek oranlardadır. Rehberlik servisleri sporun ruh sağlığı üzerindeki etkilerini vurgulayan eğitimler düzenlemeli; spor, bir iyilik hâli aracı olarak öğrencilere daha fazla tanıtılmalıdır. Dezavantajlı gençleri (madde bağımlılığı riski olan vb.) disiplinli spor branşlarıyla rehabilite etmek ve milli sporcu havuzuna kazandırmak için çalışmalar yapılmalıdır.

- *Rol model etkisinden yararlanılmalıdır.* Öğrenciler tarafından belirtilen en güçlü motivasyonlardan biri örnek alınan sporcuların etkisidir. Bu nedenle okullara başarılı sporcular davet edilmeli, öğrencilere ilham verecek söyleşiler düzenlenmeli ve rol model etkisinin spor kültürü oluşturmadaki katkısından yararlanılmalıdır.
- *Spor politikaları bireysel teşviklerden ziyade sistemsel yaklaşımlarla geliştirilmelidir***.** Araştırmanın sonuçları spor davranışının bireysel bir tercih olmaktan çok çevresel koşullar tarafından belirlendiğini göstermektedir. Bu nedenle sürdürülebilir bir spor kültürü oluşturmak için okul yönetimleri, aileler, yerel yönetimler ve devlet kurumları arasında koordineli ve bütüncül politikalar geliştirilmelidir. Bu kapsamda Belediyeler veya Valilik desteğiyle, gençlerin ücretsiz olarak Polislik (POMEM) ve Beden Eğitimi (BESYO) sınavlarına hazırlanabileceği profesyonel parkur ve kurs desteği gibi istihdam odaklı projeler de sağlanabilir.

- *Yetenekli sporcuların yer aldığı veri tabanı oluşturulmalıdır.* Bu kapsamda ilçe ve köylerdeki kamu personellerinden (muhtar, öğretmen vs.) destek alınarak kırsalda yaşayan yetenekli çocukların tespit edilip bu çocukların ilgili spor dallarına yönlendirilmesi yapılmalıdır.